

"O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari" mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
**ORGANIK AGRO OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI YETISHTIRISH
YO'LLARI**

BuxDU "Yashil iqtisodiyot va agrobiznes" kafedrası dotsenti , PhD

Kadirova Maral Matyakubovna

**BuxDU, "Agrobiznes va investitsion faoliyat" ta'lim yo'nalishi 4-bosqich
talabasi Zohidov Olmosbek**

ANNOTATSIYA: *Maqolada organik oziq-ovqat mahsulotlar, uning kelib chiqish tarixi, hayotimizdagi o'rni, zaruriyati, unga oid mamlakatimizdagi qonunlar haqida ma'lumotlar berilgan. Shuningdek, maqolada organik mahsulotlardan keng qamrovli foydalanish yo'llari va usullari to'g'risida so'z boradi.*

KALIT SO'ZLAR: *Organik, modifikatsiya, genetik, biologik preparatlar, Ekologik muvozanat, Kimyoviy moddalar, Rotatsiya, Biologik nazorat, Organik qishloq xo'jaligida.*

ANNOTATION: *The article provides information about organic food products, their history of origin, their role in our lives, their necessity, and the laws in our country regarding them. The article also discusses the ways and methods of comprehensive use of organic products.*

KEYWORDS: *Organic, modification, genetic, biological preparations, Ecological balance, Chemical substances, Rotation, Biological control, Organic agriculture.*

АННОТАЦИЯ: *В статье представлена информация об органических продуктах питания, истории их происхождения, их роли в нашей жизни, их необходимости и законах нашей страны в отношении них. В статье также рассматриваются пути и методы комплексного использования органических продуктов.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *Органический, модификация, генетический, биологические препараты, Экологический баланс, Химические вещества, Севооборот, Биологический контроль, Органическое сельское хозяйство.*

1.Kirish.

So'nggi yillarda, ekologik xavfsizlik va sog'lom turmush tarziga bo'lgan talabning ortishi bilan organik oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan qiziqish sezilarli darajada oshdi. Organik qishloq xo'jaligi, pestitsidlar, sun'iy o'g'itlar va boshqa kimyoviy moddalar ishlatmasdan, tabiiy resurslardan foydalangan holda oziq-ovqat yetishtirishni maqsad qiladi. Ushbu maqolada organik agro oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirishning asosiy yo'llari va usullari haqida so'z yuritimiz.

2025-YIL 14-15-APREL

"O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari" mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

Organik agro oziq-ovqat mahsulotlari inson salomatligi uchun xavfsiz, atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan va yuqori sifatli oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirishga qaratilgan qishloq xo'jaligi usulidir. Ushbu yondashuvda sun'iy kimyoviy moddalar, pestitsidlar va genetik modifikatsiyalangan organizmlardan (GMO) foydalanish qat'iy cheklanadi.

2. Adabiyotlar sharxi.

Biz organik oziq-ovqat mahsulotlari va ularning xususiyatlarini tadqiq etishdan oldin organik oziq-ovqat mahsulotlari mazmun-mohiyati va o'ziga xos xususiyatlarini yoritishimiz kerak. Xususan, ko'plab fermer xo'jaliklari va xususiy sektorlarni organik oziq-ovqat yetishtirish masalalarining ayrim jihatlarini aytib o'tishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi.

"Organik dehqonchilik" iborasi birinchi bor 1940-yilda Britaniyalik yozuvchi va olimpia sportchisi Lord Northborn tomonidan qo'llangan. Uni qo'llab-quvvatlagan holda Rodale, Lady Eve Balfour va Albert Howard fermalarni tabiiy ekotizim sifatida foydalanishga o'tib, kimyoviy o'g'itlar va pestitsidlarga qarshi kurashgan. "Fermaning o'zi biologik to'liqlikka ega bo'lishi kerak" deb yozadi u. Bu kabi ko'plab so'zlar va iboralar hozir ham ko'plab fermerlar va xaridorlar o'rtasida aytib kelinmoqda. 20-asrning yuz yilida sayyoramizdagi odamlar soni uch barobardan ko'proq o'sdi, ba'zi manbalarga tayanib foizda ifodalasak 293 foizga o'sgan.

Bu esa o'z-o'zidan oziq-ovqat tanqisligiga olib kelishi kutilgan hol edi. 1940-yillarning boshlarida Ayova shtati agronomi Norman Borlaug o'zining salohiyatini ishga solib sun'iy pestitsidlar, o'g'itlar va chatishtirilgan ekinlarni kashf qilib yashil inqilobni boshlab berdi. Bu o'z o'rnida son-sanoqsiz hayotni saqlab qoldi va 1970-yilga kelib Nobel mukofotini qo'lga kiritdi. Ammo har narsani yomon tomoni bo'lgani kabi Lord Northborn aytganidek, sintetik pestitsidlar va o'g'itlar saraton kasalliklari, turli xil sindromlar va atrof-muhit bilan bog'laganimizda "kimyoviy dehqonchilik" biroz yorqinligini yo'qotadi. Aynan shu muammolarga yechim sifatida biz organik oziq-ovqatlarni ko'proq yetishtirilishi tarafdori hisoblanamiz.

"Mamlakatimizda 2022-yil 25-apreldagi O'RQ-766-sonli "Organik mahsulotlar to'g'risida"gi Qonun qabul qilingan bo'lib, u organik mahsulotlarni ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, tashish, markalash va sotish, shuningdek, muvofiqligini baholash va ruxsat berishni tartibga soladi"¹.

Organik mahsulotlarni belgilashda "Organik", "Biologik", "Natural" so'zlari qo'llanilishi mumkinligi belgilab qo'yilgan.

3. Tadqiqot metodologiyasi.

¹ <https://www.agro.uz/11-04430/> - O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining rasmiy veb sayti

"O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari" mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

Tadqiqot jarayonida tabiiy o'g'itlar va kompostdan foydalanish, crop rotation (ekinlarni almashtirish), biologik nazorat va zararkunandalar bilan kurashish, tabiiy sug'orish va suv resurslarini tejash, tuproqning unumdorligini saqlash va yaxshilash, genetik jihatdan modifikatsiyalangan organizmlardan foydalanmaslik, organik oziq-ovqatlarni yetishtirishning ahamiyati, mavzuga oid olimlarning fikrlari, ularning ilmiy mushohadalari va mavzuga bog'liq ko'plab nazariy adabiyotlar, mantiqiy fikrlash, taqqoslash ilmiy mushohada, tizimli yondashuv usullaridan foydalanilgan.

4. Tahlil va natijalar muhokamasi.

Bugungi kunda dunyo bo'ylab ekologik toza va sog'lom oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talab keskin ortib bormoqda. Inson salomatligini mustahkamlash va atrof-muhitni himoya qilish maqsadida organik qishloq xo'jaligi usullaridan keng foydalanilmoqda. Organik agro oziq-ovqat mahsulotlari an'anaviy dehqonchilikdan farqli o'laroq, kimyoviy o'g'itlar va pestitsidlar ishlatilmasdan yetishtiriladi. Bunday mahsulotlar inson organizmi uchun foydali bo'lib, ularning tabiiy ta'mi va ozuqaviy qiymati yuqori bo'ladi. Shu sababli, organik mahsulotlar bozori jadal rivojlanib, xalqaro savdoda ham o'z o'rniga ega bo'lib bormoqda.

Quyida organik mahsulotlar yetishtirishning texnologiyalari haqida batafsil o'rganamiz.

1. Tabiiy o'g'itlar va kompostdan foydalanish

Organik qishloq xo'jaligida o'simliklarning o'sishini rag'batlantirish va unumdorlikni oshirish uchun sintetik o'g'itlar o'rniga tabiiy o'g'itlar va kompostlardan foydalaniladi. Bu usul yerning tabiiy tuzilishini saqlashga yordam beradi va tuproqdagi mikroorganizmlar faoliyatini rag'batlantiradi. Kompost o'simliklar uchun zarur bo'lgan ozuqa moddalari bilan ta'minlaydi va tuproqning biologik faoliyatini tiklashga yordam beradi.

2. Crop rotation (Almashlab ekish tizimi)

Almashlab ekish tizimi – bu organik qishloq xo'jaligida keng qo'llaniladigan muhim usuldir. U har bir ekin turining tuproqdan qanday moddalar o'zlashtirishini hisobga olib, bir vaqtning o'zida bir xil turdagi o'simliklarni ekishdan qochishni ta'minlaydi. Bu usul tuproqni mineral ozuqalar bilan boyitish va zararkunandalar bilan kurashishda yordam beradi. Misol uchun, dukkaklilar ekish orqali tuproqda azotning miqdorini oshirish mumkin.

3. Biologik nazorat va zararkunandalar bilan kurashish

Organik qishloq xo'jaligida kimyoviy pestitsidlar o'rniga zararkunandalar va kasalliklar bilan kurashish uchun tabiiy usullar qo'llaniladi. Bunga predatatorlar (masalan, foydali hasharotlar) va biologik preparatlar yordamida zararli organizmlarni

"O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari" mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya nazorat qilish kiradi. Shuningdek, muvozanatli ekin turlari va madaniyatlar orasidagi aloqalarni yaxshilash ham zararkunandalar bilan kurashishda muhim rol o'ynaydi.

4. Tabiiy sug'orish va suv resurslarini tejash

Organik qishloq xo'jaligida sug'orish jarayoni juda muhim hisoblanadi. Sug'orishning tabiiy usullari, masalan, yomg'ir suvlarini yig'ish va suvsizlantirishning oldini olish usullari orqali, suv resurslarini tejashga yordam beradi. O'simliklarni juda ko'p sug'orish o'rniga, yerning namligini nazorat qilish va yuqori samarali sug'orish tizimlaridan foydalanish tavsiya etiladi.

5. Tuproqning unumdorligini saqlash va yaxshilash

Tuproq unumdorligini saqlash va oshirish organik qishloq xo'jaligining asosi hisoblanadi. Buning uchun tuproqni muntazam ravishda tahlil qilish, uni o'g'itlash, o'simlik qoldiqlarini saqlash va mulchalash kabi usullarni qo'llash mumkin. Mulchalash tuproqning suvni ushlab qolish qobiliyatini oshiradi va o'simliklar uchun zarur bo'lgan ozuqa moddalari zaxirasini ta'minlaydi.

6. Genetik jihatdan modifikatsiyalangan organizmlardan foydalanmaslik

Organik qishloq xo'jaligida GMO (genetik jihatdan modifikatsiyalangan organizmlar) ishlatilmaydi. Bu usulda faqat tabiiy urug'lar va o'simliklar ishlatiladi. GMO o'simliklar o'rniga, an'anaviy va tabiiy seleksiya orqali ishlab chiqilgan urug'lar ekiladi.

Quyida organik oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirishning asosiy yo'llari va tamoyillari haqida ma'lumot beramiz.

1. Ekologik muvozanatni saqlash

Organik dehqonchilikda tuproqning unumdorligi, suv resurslari va biologik xilma-xillikni asrash asosiy vazifa hisoblanadi. Buning uchun:

Tuproqni organik o'g'itlar bilan boyitish: Sun'iy o'g'itlar o'rniga go'ng, kompost va yashil o'g'itlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Tabiiy suv rejimini tiklash: Sug'orish tizimlarini to'g'ri boshqarish orqali suvning isrof bo'lishini kamaytirish va eroziyani oldini olish zarur.

Biologik xilma-xillikni qo'llab-quvvatlash: Zararkunandalarga qarshi kurashishda foydali hasharotlar va qushlarni jalb qilish uchun mos sharoitlar yaratish muhim.

2. Kimyoviy moddalar o'rniga tabiiy muqobillarni qo'llash

Organik yetishtirishda pestitsid va gerbitsidlarning o'rnini quyidagi tabiiy usullar bilan to'ldirish mumkin:

Tabiiy pestitsidlar: Neem daraxti yog'i, sarimsoq va achchiq qalampir ekstrakti kabi tabiiy moddalar zararkunandalarga qarshi samarali vosita hisoblanadi.

Yashil o'simliklardan foydalanish: Ba'zi o'simliklar, masalan, gulkaram va yalpiz, hasharotlarni qo'rqitish xususiyatiga ega.

O'zaro mos ekinlar yetishtirish: Bitta maydonda bir nechta turdagi o'simliklarni ekish orqali zararkunandalar ta'sirini kamaytirish va tuproq unumdorligini oshirishga erishiladi.

3. Rotatsiya va ko'p xilma-xillik tamoyillari

Tuproqni ozuqaviy moddalarga boyitish va zararli mikroorganizmlarni kamaytirish uchun ekinlarni muntazam o'zgartirib ekish (rotatsiya) usuli ishlatiladi. Masalan:

Bug'doy va arpa yetishtirilgandan keyin tuproqning azot miqdorini tiklash uchun dukkakli ekinlar (noxat, loviya) ekish.

Foydali mikroflorani rivojlantirish uchun ko'p yillik o'tlarni ekish.

4. GMODan voz kechish

Organik dehqonchilikda faqat tabiiy genetik xilma-xillikka ega bo'lgan urug'lar va ko'chatlar ishlatiladi. GMO urug'lar tuproq va ekotizimga uzoq muddatli zarar yetkazishi mumkinligi sababli, ular qat'iy cheklanadi.

5. Zararkunandalar va kasalliklarga qarshi ekologik kurash

Organik qishloq xo'jaligida quyidagi usullar zararkunandalarga qarshi ishlatiladi:

Biologik nazorat: Zararkunandalarni yeyuvchi yoki ularning rivojlanishini to'xtatuvchi foydali hasharotlar (masalan, o'rgimchaklar yoki ari) yetishtirish.

Tabiiy to'siqlar yaratish: Zararkunandalarni cheklash uchun dalalarning chetlariga o'simliklar ekish.

6. Sertifikatlashtirish va nazorat

Organik dehqonchilik bilan shug'ullanayotgan fermerlar xalqaro yoki milliy sertifikatlashtirish tizimiga muvofiq faoliyat yuritishi kerak. Sertifikat organik mahsulotlarning sifati va tabiiy usullar bilan yetishtirilganligini kafolatlaydi.

7. Ta'lim va tajriba almashish

Organik yetishtirishni rivojlantirish uchun fermerlarga muntazam ravishda treninglar o'tkazish, tajribali dehqonlar bilan maslahatlashuvlarni tashkil etish muhimdir.

Organik oziq-ovqatning afzalliklari:

Inson salomatligi uchun xavfsizligi.

Atrof-muhitga zarar yetkazmasligi.

Ekologik tizimni muvozanatda ushlashga yordam berishi.

5. Xulosa va takliflar.

"O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari" mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

Organik oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish – bu nafaqat sog'lom oziq-ovqatni iste'mol qilish imkoniyatini yaratish, balki ekologik muvozanatni saqlash va tuproq resurslarini tiklashning muhim bir yo'lidir. Organik qishloq xo'jaligi yondashuvlari orqali dunyo bo'ylab sog'lom va xavfsiz oziq-ovqat ishlab chiqarishga ko'maklashish mumkin. Bu usullarni keng joriy etish orqali yerning unumdorligini saqlash, tabiatni himoya qilish va kelajak avlodlar uchun toza va xavfsiz oziq-ovqat ta'minlash mumkin.

Organik agro oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish barqaror rivojlanishning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, sog'lom hayot tarzi va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Buning uchun tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, sun'iy kimyoviy moddalardan voz kechish va zamonaviy ilm-fan yutuqlaridan foydalanish zarur. Bu nafaqat inson salomatligi, balki kelajak avlodlar uchun ham barqaror muhit yaratadi.

Adabiyotlar/Literatura/Reference:

1. Алиев А.Ш. "Экологик деҳқончилик асослари." – Тошкент: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси, 2018.
2. FAO (Food and Agriculture Organization). "Organic Agriculture: Opportunities and Challenges." – Rome: FAO Publications, 2020.
3. Helga Willer, Julia Lernoud. "The World of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2023." – IFOAM & FiBL, 2023.
4. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ Хўжалиги Вазирлиги. "Органик қишлоқ хўжалиги ҳақидаги умумий тушунчалар ва талаблар." – Тошкент, 2022.
5. Lampkin, N. "Organic Farming." – Old Pond Publishing, 2019.
6. Smith, J. E. "Sustainable Agriculture and Organic Food Systems." – New York: Routledge, 2021.
7. IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements). "Principles of Organic Agriculture." – Bonn, Germany: IFOAM, 2018.
8. Rauf, K. M. "Biological Pest Management for Sustainable Agriculture." – Elsevier, 2020.
9. Uzbekistan Organic Farming Association. "Organik Dehqonchilik Amaliyoti Bo'yicha Qo'llanma." – Тошкент, 2021.
10. Курбанов Ш.Х. "Тупроқ унумдорлигини оширишда органик ёндашув." – Самарқанд: СамДУ наشري, 2020.
11. AO Axmedov. [ZAMONAVIY IQTISODIYOTNING YASHIL RIVOJLANISHINI BOSHQARISH TAMOYILLARI VA MEXANIZMLARINI O'RGANISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI.](#) Inter education & global study, 171-178

"O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari" mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

12. AO Axmedov. YASHIL IQTISODIYOT FANINI O'QITISH KONTEKSTIDA YASHIL IQTISODIYOTNING ZAMONAVIY AMALIYOTLARI VA TEXNOLOGIYALARINI TAHLIL QILISH. Inter education & global study, 96-104

13. Рустамовна, Туробова Хулкар. "АГРОБИЗНЕСНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ."

14. Туробова, Хулкар. "Агротуризмни ривожлантиришнинг ўзига хос хусусиятлари." Экономика и инновационные технологии 6 (2019): 166-172.

15. Turobova, Hulkar, Feruza Axmedova, and Malika Buranova. "Foreign experiences in organizing cooperation relations in Uzbekistan." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 11.3 (2021): 2397-2400.

.Болтаева, Шахноз. "The role of Agrokultural marketing in the development of Uzbekistan." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)* 1.1 (2020).

17. Boltayeva, Shahnoza Bebudovna, and Miraziz Furkat ugli Mirkhodjayev. "LEGAL REGIME OF SMART CONTRACTS IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY." *Development and innovations in science* 1.1 (2022): 108-114.

18. Джураева Д. Д., Джураева Л. Р., Ниязов Л. Н. Мотивация как фактор развития потенциала учащихся в высших технических учебных заведениях //Актуальные проблемы социологии молодежи, культуры, образования и управления. Т. 3.—Екатеринбург, 2014. — 2014.

19. Джураева Д. Д. К., Бердиева З. М. Культурное наследие как фактор развития человеческого потенциала (на примере Узбекистан) //Ученый XXI века. — 2016. — Т. 25.

20. Saidova, F. K. (2022, October). Factors that ensure the successful implementation of the system of key performance indicators. In *Formation of psychology and pedagogy as interdisciplinary sciences: a collection scientific works of the International scientific conference.—2022.—Is* (Vol. 12, pp. 43-47).

21. Saidova, F. K. (2017). Modern trends in the development of international tourism. *Modern trends and current issues in the development of tourism and the hotel business in Russia*, 108-113.

22. 14. <https://www.agro.uz/11-04430/>- O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining rasmiy veb sayti